

KOENRAADT, F., 'Ouderdoding als ultiem delict', Deventer, Gouda Quint, 1996, 420 p.

Dit lijvig boek is de integrale tekst van het proefschrift dat Frans KOENRAADT op 29 november 1996 onder ruime belangstelling en met groot succes verdedigde aan de Universiteit te Utrecht. Het werd Deel 21 van de Pompe Reeks uitgegeven door Gouda Quint in samenwerking met het Willem Pompe Instituut voor Strafwetenschappen van de Utrechtse Universiteit. De auteur is forensisch psycholoog en criminoloog verbonden aan het Pieter Baan Centrum en de Universiteit, beide te Utrecht.

Het is een inventariserende en beschrijvende overzichtsstudie van het klassiek maar zeldzaam misdrijf ouderdoding of parricide, met name de doding van de vader (patricide) en/of moeder (matricide) en dit van zowel de biologische ouder(s) of de stiefouder(s), de pleegouder(s), de adoptiefouder(s) als de grootouder(s) (aviolicide). In het historische gedeelte van de studie wordt eveneens ingegaan op de doding van een koning(in), vorst(in), monarch, keizer(in) of andere machthebbers (regicide of magnicide). Er wordt enkel terzijde ingegaan op de doding van broer(s) (fratricide) of zuster(s) (sororicide).

Het is een publicatie die naar de vorm opvallend goed verzorgd is met veelzeggende illustraties, samenvattingen in het Nederlands, Engels, Frans en Duits, met 26 bladzijden referenties en ten slotte nuttige voetnoten, bijlagen en een trefwoordenregister.

Het is inhoudelijk een grondige studie die drie hoofdperspectieven hanteert. Ten eerste een sociaal-historisch en strafrechtshistorisch perspectief met: gevallenstudies, een bespreking van de sancties in het verleden, de huidige internationale wetgeving en de prevalentie van het misdrijf. Ten tweede is er het gedragskundig perspectief met een literatuurstudie van de psychologische, psychopathologische en criminologische aspecten van ouderdoding, met specifieke aandacht voor de kenmerken van de daders, de relatie dader(s)-slachtoffer(s) en de motieven van het misdrijf. Ten derde worden vanuit een empirisch perspectief 94 gevallen van oudermoord bestudeerd, die van 1950 tot 1995 in het Pieter Baan Centrum te Utrecht onderzocht werden, alsook een controlegroep van 24 gevallen van 'killing of siblings'.

In het totaal werden ruim 400 gevallen van ouderdoding of aanverwante vormen van doding bestudeerd, zowel binnenlandse als buitenlandse, zowel historische als recente gevallen. Uit de studie blijkt duidelijk dat ouderdoding een misdrijf is dat, ondanks de beperkte statistische betekenis, van oudsher en nog steeds een zeer ingrijpend sociaal fenomeen is. Bovendien fungeert de studie volgens de auteur 'als een venster dat zicht biedt op de conflicten tussen ouder en kind'.

In tien hoofdstukken komen de volgende onderwerpen aan bod. Hoofdstuk één is een algemene inleiding en een probleemstelling betreffende het thema geweld in het gezin in het algemeen en ouderdoding in het bijzonder. De hoofdstukken twee

tot en met vier omvatten een ruim 2000 jaar teruggaande historische benadering van de aard en de functie van het misdrijf ouderdoding, de persoon van de dader en de reactie op het misdrijf aan de hand van wetgeving en casuïstiek. Hoofdstuk twee gaat over parricide in het verre verleden. Hoofdstuk drie over paradigma's van en sancties op parricide in Europa's verleden en hoofdstuk vier over parricide in het verleden in de Nederlanden. Een blikvanger – ook tijdens de verdediging van het proefschrift kwam dit naar voren – is de fameuze '*poena cullei*' van de klassieke periode van het Romeinse Rijk, die nog lang daarna van invloed is geweest. De grondregel was dat ouderdoding moest worden bestraft met een ergere straf dan de doodstraf. Vandaar dat de oudermoordenaar – soms na geseling – met het hoofd bedekt met een kap van wolfsvel, samen met een aap, een haan, een hond en een slang in een runderleren zak werd genaaid. Vervolgens werd hij op een met zwarte runderen bespannen wagen naar de zee of een rivier gereden en daarin geworpen. Ten tijde van de Verlichting ontstond enige clementie voor de dader van kindermoord. Kindermoord werd als een geprivilegieerd delict opgevat, de dader van kindermoord werd minder zwaar gestraft. In het historisch overzicht worden ook de mythologie en de wereldliteratuur betrokken.

Hoofdstuk vijf biedt informatie over de wettelijke omschrijving en de prevalentie van parricide in voornamelijk West-Europese landen. Die landen waar nog (of tot voor kort nog) een afzonderlijke wettelijke regeling voor parricide in voege is (was), zijn landen waar het (straf)recht sterk is beïnvloed door het Romeinse recht. Onderzoek naar de prevalentie laat zien dat, voor zover er gegevens voorhanden waren, het aandeel ouderdodingen van het totaal aantal dodingen jaarlijks (gemiddeld) 2 à 3% bedraagt. In hoofdstuk zes worden verschillende gedragskundige gezichtspunten besproken.

Hoofdstuk zeven verschaft een overzicht van de klinische, voornamelijk psychologische en psychiatrische vakliteratuur speciaal gericht op de band tussen dader en slachtoffer van parricide. Vaders zijn vaker slachtoffer van ouderdoding dan moeders. Daders van vaderdoding zijn over het algemeen jonger dan daders van moederdoding. Jeugdige daders van parricide kampen minder met psychische problemen dan volwassen daders. Het betreft vaak first offenders, die zich aan de ouderlijke tirannie ontworstelen. De daders van matricide zijn meer psychisch gestoord dan de daders van patricide. In hoofdstuk acht wordt ingegaan op de psychische conditie van de dader en de motieven die aan de parricide ten grondslag liggen.

Hoofdstuk negen betreft de opzet, de uitvoering en de resultaten van een empirische studie, uitgevoerd op deskundigenonderzoeken die werden verricht in het Pieter Baan Centrum (voorheen de Psychiatrische Observatiekliniek van het Gevangeniswezen) te Utrecht over de periode eind 1949 tot medio 1995. Aan de hand van de these van de Frans-Amerikaanse antropoloog René GIRARD, die stelt dat mensen in hun begeerte zowel elkaars model alsook elkaars obstakel zijn, is nagegaan of en zo ja hoe deze constellatie ook geldt in de gevallen van ouderdoding. Daartoe werden 94 gevallen van ouderdoding en een controlegroep van 24 van 'killing of siblings' onderzocht. De hierboven vermelde these van GIRARD vond in het empirisch onderzoek niet alleen een bevestiging maar tevens een nadere specificatie en

differentiatie. Hoofdstuk tien bevat enkele afsluitende beschouwingen op basis van de bevindingen van voorgaande hoofdstukken.

Het geheel overschauwend kan zeker gewag gemaakt worden van een titanisch werk dat ongetwijfeld een lacune opvult. Het betekent een waardevolle bijdrage tot het relativeren van, wat de auteur terecht noemt, een stereotiep beeld van de ouderdoding als een geïsoleerd, ideosyncratisch en bizar psychopathologisch verschijnsel. Naar de vorm zijn er slechts enkele beperkte schoonheidsfoutjes op te merken, zoals: een verkeerde definitie van patricide in Bijlage 2; een ontbrekende lijst van de gevallen en de ontbrekende paginering bij de lijst van afbeeldingen. Naar de inhoud was het onvermijdelijk dat een tijdsperiode van ruim 2000 jaar willen overzien slechts een lacunair resultaat oplevert. Zeker voor niet-geschiedkundigen is de tijdslijn doorheen de verschillende hoofdstukken met de historische benadering soms moeilijk te volgen. Verder is het theoretisch hoofdstuk zeer beknopt, het blijft beperkt tot een mozaïek en omvat bijgevolg geen synthese. De theoretische onderbouw van het empirisch onderzoek is smal. Het gedeelte over prevalentie is door het beperkt beschikbaar zijn van bruikbare gegevens onvermijdelijk schraal. Wat het empirisch onderzoek betreft zijn er tal van methodologische beperkingen, die ook door de auteur zorgvuldig worden vermeld, met name: een retrospectieve studie van geschreven bronnenmateriaal, gespreid over een periode van 45 jaar, tijdens dewelke ook in het Pieter Baan Centrum zich grote veranderingen hebben voorgedaan, zelfs op het vlak van het rapporteren zelf. Ten slotte is de voorgestelde typologie interessant, maar zij dient, rekening gehouden met de vorige opmerkingen, sterk te worden gerelativeerd. Het is bijvoorbeeld moeilijk om een ingewikkeld motivatieproces toe te spitsen op één hoofdmotief.

Alles bijeen genomen betreft het een referentiewerk voor al wie geïnteresseerd is in gezin en geweld in het algemeen en ouderdoding in het bijzonder.

Prof. Dr. J. CASSELMAN
U.P.C. Bierbeek, K.U.Leuven

CLEIREN, C.P.M. en NIJBOER, J.F., 'Strafrecht en Strafvordering. Tekst & Commentaar' (2 delen), Deventer, Kluwer, 1997, 1895 p. en 2212 p.

Voor de rechtspracticus is een artikelsgewijze commentaar bij het Strafwetboek en het Wetboek van Strafvordering zeker geen overbodige luxe. In een oogopslag krijgt hij informatie over de toepassing en interpretatie van een bepaald wetsartikel zonder dat hij daarvoor gespecialiseerde handboeken over straf(proces)recht moet uitpluizen. Handboeken bestaan immers doorgaans uit een aaneenschakeling van goed afgelijnde onderwerpen (zoals bv. 'het opsporingsonderzoek'), waarbij strafnormen en procesregels soms in een geheel andere volgorde worden aangesneden dan de reeks die men in de Wetboeken aantreft. Wanneer er vragen rijzen over de toepassing van een concrete wetsbepaling, kan men vaak kostbare tijd besparen door een commentaar daarover te raadplegen. Vereist is wel dat die commentaar een goed